

İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE ÖRGÜTSEL VATANDAŞLIK DAVRANIŞI: HASTANELERDE UYGULANAN BİR ARAŞTIRMA

Safiye ŞAHİN

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, (safkiye.sahin@medeniyet.edu.tr)

Vedat AÇAR

Kırklareli Üniversitesi, (vedat.acar@klu.edu.tr)

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, internet bağımlılığı ile örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın örneklemini, Kırklareli kamu hastanelerinde görev yapan 397 sağlık personeli oluşturmuştur. Örgütsel vatandaşlık davranışı boyutu, Podsakoff, MacKenzie, Moorman ve Fetter'in (1990)'ın geliştirmiş olduğu ve Göncü (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek ile, internet bağımlılığı boyutu ise Young (1998) tarafından geliştirilen ve Bayraktar (2001) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek ile ölçülmüştür. Örgütsel vatandaşlık davranışı ölçeğinin Doğrulamalı Faktör Analizi ve Açıklayıcı Faktör Analizi ile faktör yapısı analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; internet bağımlılığının örgütsel vatandaşlık davranışı boyutunu olumsuz olarak etkilediği ve internet bağımlılığı semptomu göstermeyen çalışanların, sınırlı sempom gösteren çalışanlara göre daha fazla örgütsel vatandaşlık davranışı gösterdikleri belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: internet bağımlılığı, örgütsel vatandaşlık davranışı, sağlık personeli.

INTERNET ADDICTION AND ORGANIZATIONAL CITIZENSHIP BEHAVIOR: A RESEARCH APPLIED IN HOSPITALS

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the relationship between internet addiction and organizational citizenship behavior. The sample of the study consisted of 397 health personnel working in public hospitals in Kırklareli. The dimension of organizational citizenship behavior was measured by a scale developed by Podsakoff, MacKenzie, Moorman and Fetter (1990) which adapted to Turkish by Göncü (2006) and the internet addiction dimension was measured by a scale developed by Young (1998) which adapted to Turkish by Bayraktar (2001). The organizational citizenship behavior scale's factorial structure was tested with the Confirmatory Factor Analysis and Explanatory Factor Analysis. According to the results of the research, it was determined that internet addiction negatively affects organizational citizenship behavior dimension and that employees who did not have symptoms of internet addiction showed more organizational citizenship behavior than employees who had limited symptom.

Keywords: internet addiction, organizational citizenship behavior, health personnel.

1. Giriş

İnternetin iş yerinde yaygın olarak kullanılmasıyla birlikte, işletme içinde iletişim hızı artmış ve işler daha hızlı yapılır hale gelmiştir. Ancak işletmelerde yapılan çoğu işin internete dayalı olarak gerçekleştirilmesi sonucu çalışanların işyerinde iş dışı kişisel amaçlarla internet kullanımı gibi etik bir problem ortaya çıkmış ve bu problemin işletmeler açısından sonuçları tartışılmaya başlanmıştır (Beard, 2002; Case & Young, 2001; Case & Young, 2002; Chen, vd., 2007; Griffiths, 2003; Johnson & Ugray, 2007; McCausland, 2004; Mirchandani & Motwani, 2003; Robinson & Bennett, 1995; Sharma & Gupta, 2003; Young & Case, 2004; Young & Case, 2009).

Bazı tahminlere göre çalışanların işyerinde internette geçirdikleri sürenin yarısından fazlası kendi kişisel işleriyle ilgilidir (Kim & Bryne, 2011:2271). Bu nedenle çalışanlar tarafından internetin iş dışı kişisel amaçlarla kullanılmasının çalışan performansını nasıl etkileyeceği düşündürücü hale gelmeye başlamıştır. Çalışan iş performansı; görev performansı ve bağlamsal performans olarak ikiye ayrılmakta; rol içi performans ve rol dışı performans olarak adlandırılmaktadır (Borman & Motowidlo, 1997:10). Rol içi performans, bireyin, resmi iş tanımında olan ve işin gerektirdiği görevleri ne kadar iyi yaptığını gösterir. Rol dışı performans ise, resmi iş tanımında belirtilenin dışına çıkan ve önemli derecede rol dışı davranışlara bağlı olan, kurumsal verimliliği artıran eylemleri gösterir (Demerouti vd., 2014:60). Bağlamsal ya da rol dışı performans davranışları örgütsel vatandaşlık davranışlarının içermektedir (Organ, 1997).

Bu çalışma ile; çalışanlarda görülen internet bağımlılığının işyerinde kişisel amaçla internet kullanımına yol açarak çalışanların rol dışı performanslarını rol içi performanslarından daha çok etkileyeceğini varsaymaktayız. Hastanede görev yapan ve kişisel amaçlarla iş dışı internet kullanan bir çalışan gün içinde yerine getirmesi gereken işlerini aksatmadan yerine getirebilir, ancak kalan zamanında arkadaşlarına yardım etmek, müşterilere yardımcı olmak, yaptığı işi daha da geliştirecek fikirler üretmek yerine internette oyun oynamak, alışveriş yapmak, sosyal medya hesaplarını takip etmek, çevrimiçi sohbet etmek gibi etkinliklerle uğraşabilir. Asıl görevlerini aksatan yada yerine getirmeyen çalışanın, bu şekilde yöneticilerinin dikkatini ve tepkisini çekeceğini bileceğinden, çoğunlukla asıl görevlerinin dışında kalan ve örgütsel vatandaşlık davranışları olarak adlandırdığımız rol dışı görevlerini yerine getirmeme olasılığı yükselir. Bu nedenle, çalışanlarda görülen internet bağımlılığının derecesi ya da şiddetine göre çalışanların iş performans düzeylerinin değişeceği ve internet bağımlılığı olan çalışanların daha az örgütsel vatandaşlık davranışları sergileyeceği öngörülmektedir. Literatürde internet bağımlılığının örgütsel vatandaşlık davranışını nasıl etkilediğine yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu konuda yapılan araştırmalar, daha çok işletmelerde verimlilik kaybı (Sharma & Gupta, 2003; Kidwell, 2010; McBridge vd., 2015) ve çalışanlarda görülen sağlık problemleri (Ceyhan & Ceyhan, 2007; Griffiths, 2002; Lin vd, 2013; Young & Rogers, 1998;) üzerinedir. Bu araştırma ile internet bağımlılığı-örgütsel vatandaşlık davranışı arasındaki ilişki incelenerek literatüre katkı sağlanacaktır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. İnternet Bağımlılığı

Literatürde internet bağımlılığı kavramı ve kapsamına yönelik birbirinden farklı tanımlar ve görüşler mevcuttur. Kandell (1998:12), internet bağımlılığını "oturum açtıktan sonra yapılan etkinliğe bakılmaksızın internete olan psikolojik bağımlılık" olarak tanımlamaktadır. Young & Rodgers (1998) ise, internette aşırı zaman harcama, internette erişim sağlanamadığında sinirli ve gergin olma ve internette daha fazla zaman geçirme ihtiyacı hissetme olarak tanımlamaktadır. Young (1999), internet bağımlılığının, davranışların ve dürtü kontrol problemlerinin çok çeşitli özelliklerini kapsayan geniş bir kavram olduğunu iddia etmektedir. Shaw & Black (2008:353) ise internet bağımlılığının, bilgisayar kullanımı ve internet erişimi ile ilgili bozukluk veya sıkıntıya yol açan aşırı veya kontrol edilemeyen meşguliyet, istek veya davranışlarla karakterize durum olduğunu belirtmektedir. Farklı tanımlamaların yanı sıra, internet bağımlılığı kavramı literatürde farklı isimler altında da kullanılmaktadır (Shaw & Black, 2008:354). Örneğin, "problemlerle internet kullanımı" (Shapira, vd., 2003; Yellowlees & Marks, 2007; Caplan vd., 2009), "patolojik internet kullanımı" (Davis, 2001; Morahan-Martin & Schumacher, 2000) ve "kompulsif internet kullanımı" (Greenfield, 1999) gibi.

İnternet bağımlılığı kavramı ilk kez Goldberg (1996) tarafından kullanılmıştır. Goldberg (1996), internet bağımlılığı düzeyini belirlemek için, Amerikan Psikiyatri Birliği'nin Zihinsel Bozuklukların Teşhis ve İstatistik El Kitabı (DSM-IV)'ının 1994 baskısından uyarlanan yedi tanı ölçütü ile "İnternet Bağımlılığı Bozukluğu" ölçeğini geliştirmiştir. Daha sonra, Young (1998a:237), internet bağımlılığını madde bağımlılığındaki gibi zehirlenme içermeyen ancak davranışsal özellikte olan bir dürtü kontrol bozukluğu olarak tanımlamıştır. Young (1998a), kumar bağımlılığının internet kullanımının patolojik yapısına çok benzediğini ileri sürerek, kumar bağımlılığını

bir model olarak kullanmış ve DSM-IV'te kumar bağımlılığı için kullanılan kriterlerden uyarlanan sekiz ayrı maddeyle birlikte internet bağımlılığı için yeni bir ölçek ortaya çıkarmıştır. Aynı yıl içerisinde Young (1998b), bu ölçeği genişleterek 20 maddelik bir "İnternet Bağımlılığı Testi" geliştirmiştir. Bu testten 50 puan ve altında alan kullanıcılar "Semptom Göstermeyenler", 50-79 puan aralığındaki kullanıcılar "Sınırlı Semptom Gösterenler", 80 ve üstü puan alanlar ise "Patolojik İnternet Kullanıcısı" olarak sınıflandırılmıştır (Bayraktar, 2001:54). Halen, internet bağımlılığı kavramı Amerikan Psikiyatri Birliği'nin güncellenen son baskısı olan DSM-V'te de yer almaktadır (APA, 2013).

2.2. Örgütsel Vatandaşlık Davranışı

Örgütsel vatandaşlık davranışı kavramını ilk kez kullanan araştırmacılar Bateman ve Organ'dır. Bateman ve Organ (1983:588), örgütsel vatandaşlık davranışının iş tatmini ile ilişkisini inceledikleri makalelerinde, örgütsel vatandaşlık davranışının çıkış noktasının Katz & Kahn (1966)'ın fazladan (ekstra) rol davranışları olarak tanımladıkları davranışlar olduğunu belirtmişlerdir. Lepine, Erez ve Johnson'a (2002:52) göre ise, örgütsel vatandaşlık davranışının temelleri Barnard (1938) ve Katz'a (1964) kadar uzanmaktadır. Barnard (1938) ve Katz (1964), çalışanların resmi görevlerinin dışında kalan ve örgütün yararına olan ekstra-rol davranışlar üzerinde çalışarak örgütsel vatandaşlık davranışı çalışmalarına öncülük etmişlerdir.

Organ ve arkadaşları yaptıkları çalışmalarda ÖVD kavramını "İyi Asker Sendromu" olarak belirtmişler (Bateman & Organ, 1983; Organ, 1997) ve örgütsel vatandaşlık davranışını "doğrudan genel görev performans kavramı tanımında belirtilmeyen fakat örgütün sosyal amacına faydası olan, örgüt üyelerinin hal ve hareketlerini kapsayan (genelde çok dikkat edilmeyen)" davranışlar olarak tanımlamışlardır (Bateman ve Organ, 1983:588). Örgütsel vatandaşlık davranışı kavramını farklı araştırmacılar farklı kavramlar altında da çalışılmıştır. Örneğin, Brief & Motowidlo (1986) "pro-sosyal örgütsel davranış" olarak, Borman & Motowidlo, (1993) bağlamsal performans olarak, Smith vd., (1983) ve Van Dyne vd., (1995: 218) rol fazlası (extra-role) davranışlar olarak tanımlamıştır. Bağlamsal veya rol fazlası performans, doğrudan çalışanın üretkenliğini etkilemese de kurumun etkili işlemesine katkıda bulunduğu inanan, çalışanın takdirine bağlı davranışlardır. Organ (1997) bağlamsal performansın bu eylemleri tanımlamak için kullanılacak en iyi kavram olduğunu ifade etmektedir. Prososyal davranışlar ise örgütsel vatandaşlık davranışlarını da içeren geniş bir kavramdır ve örgüt içerisinde çalışanların her türlü yardım etme davranışları bu kapsamda değerlendirilmiştir (Moorman & Blakely, 1995: 127).

Organ (1988), örgütsel vatandaşlık davranışının boyutlarını vicdanlılık (conscientiousness), özgecilik (altruism), nezaket (courtesy), centilmenlik (sportmanship) ve sivil erdem (civic virtue) olmak üzere beş boyutta toplamıştır. Bu çalışmada da bu beş boyutlu örgütsel vatandaşlık davranışı yapısı kullanılmıştır. Bu boyutlardan özgecilik ve nezaket bireylere yönelik; vicdanlılık, sivil erdem ve centilmenlik ise örgüte yönelik örgütsel vatandaşlık davranışlarını kapsamaktadır (Williams & Enderson, 1991:601-602). Özgecilik, bir çalışanın, işyerinde doğrudan iş arkadaşına veya müşteriye yardımcı olmak amacıyla gerçekleştirdiği gönüllü davranışlardır (Deluga, 1994:316). Nezaket davranışı da özgecilik davranışı gibi yardım etme davranışlarını içerir ancak özgeciliğe reaktif yardım etme durumu söz konusu iken, nezaket davranışında proaktif yardım etme davranışı söz konusudur (Yoon & Suh, 2003:598). Nezaket davranışının özünde gelecekte yaşanabilecek problemleri önlemeye yönelik davranışlar bulunmaktadır (Deluga, 1994:316). Örgüte yönelik olan örgütsel davranışlardan birisi olan vicdanlılık davranışı ise çalışanın iş disiplini ile ilgilidir (Barksdale & Werner, 2001:146). Çalışanın mesai saati bitmesine rağmen gönüllü olarak mesaiye kalması ve mesai ücreti olmasa bile işini bitirmek için fazladan çalışması gibi davranışlar vicdanlılık davranışına örnek olarak verilebilir. Sivil erdem davranışı da, çalışanın örgütün etkinlik ve verimliliğini artıracak ve sürekliliğini sağlayacak proaktif önerilerde bulunması gibi davranışları kapsayan örgüte yönelik bir örgütsel davranış boyutudur (Podsakoff vd., 1997:264). Son olarak centilmenlik davranışı ise, çalışanın dayanıklılığı ile ilgilidir ve çalışanın zor şartlar altında bile şikayet etmeden görevini yerine getirmesine, örgütten kaynaklanan problemleri çözmeye istekli olmasına yönelik davranışlardır (MacKenzie vd., 1993:71).

2.3. İnternet Bağımlılığı ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı İlişkisi

İnternetin işletme içindeki bütün resmi işlerde, iletişimde ve yazışmalarda öncelikli olarak tercih edilmeye başlanmasıyla birlikte, çalışanların iş saatlerinde iş dışı kişisel internet kullanımı problemi ortaya çıktı. Her ne kadar bazı araştırmacılara göre, kabul edilebilir düzeydeki iş dışı internet kullanımı çalışanın yaratıcılığında artış sağlayarak ve onu ferahlatarak iş verimliliği üzerinde olumlu etkiye sahip olabilmekteyse de, iş dışı internet kullanımının genellikle verimlilikte düşüş, kaynak israfı, bilgisayara korsan girişi riskinin artması, virüs dağılımını artırma gibi olumsuz sonuçları olmaktadır (Kim & Bryne, 2011:2271).

İşyerinde kişisel internet kullanımı yani internetin kötüye kullanılması; internet ortamında kişisel araştırmalar yapmak, kişisel bankacılık faaliyetleri, arkadaşlarla konuşmak için sohbet odalarını kullanmak, Facebook veya Twitter gibi sosyal medya hesaplarını takip etmek veya kariyer arama faaliyetleri yapmak olarak tanımlanabilir (Young, 2010:1467). İşyerinde kişisel amaçlarla internet kullanımı için harcanan zaman, işletmeler açısından maddi kayba dönüşebilmektedir. Örgütlerin performansı, çalışanın iş performansı düzeyinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu yönüyle de çalışan iş performansı çok önemlidir. Örgütsel vatandaşlık davranışları da örgütün sürekliliğini sağlamayı amaçlayan, etkili işlemesine katkıda bulunan ve çalışanın takdirine bağlı olan davranışlardır. Dolayısıyla iş yerinde kişisel internet kullanımı, iyi denetlenemez ise örgütün hizmet kalitesini ve hizmet konusundaki itibarını zedeleyebilir (Griffiths, 2003:95). İş yerinde çalışma saatleri boyunca internette gezinen bir çalışan, müşterilerin ihtiyaçlarını karşılamakta daha yavaş davranır ve müşteriye yardım etme davranışında bulunmaz Bu durum da müşteri memnuniyetini zedelemektedir. Örgüt, müşteri ihtiyaçlarını karşılayamadığında örgütsel verimlilik tehlikeye girer ve bu, örgütün itibarının zedelenmesi, örgütün güvenilmez ve tepkisiz olduğu şeklinde negatif bir marka imajı yaratır (Young, 2010:1467). Rosen'e (2010) göre, günümüzde akıllı telefonların yaygınlaşmasıyla birlikte, örgütlerin işyerinde internetin kötüye kullanımını kontrol edebilmesi iyice güçleşmiştir. Ayrıca yeni nesil çalışanların sürekli çevrimiçi olmayı hakları olarak görmesi sonucu işyerinde kişisel mobil cihazların kullanımının takip edilmesi de zorlaşmaktadır. Bu algının örgütsel vatandaşlık davranışını ve alt boyutlarını olumsuz olarak etkileyeceği düşünülmektedir. Bu varsayımlardan yola çıkarak araştırma hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir:

H1: İnternet bağımlılığı ölçeğinden alınan puanlara göre belirlenen grupların örgütsel vatandaşlık davranışı ölçeğinden aldıkları puanlar farklılaşmaktadır.

H2: İnternet bağımlılığında “semptom göstermeyenler”, “sınırlı semptom gösterenler” ve “patolojik internet kullanıcıları” gruplarına göre örgütsel vatandaşlık davranışı ölçeğinden daha yüksek ortalamaya sahiptir.

H3: İnternet bağımlılığı ile örgütsel vatandaşlık davranışı arasında negatif korelasyon vardır.

3. Method

3.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemi, Kırklareli kamu hastanelerinde görev yapan 397 sağlık personeli oluşturmuştur. Çalışmaya katılanların yaş ortalaması 34,07±9,30'dur. Ayrıca katılımcıların %59,2'si kadın, %40,8'ini ise erkek iken %38'i bekâr, %62'si ise (n=246) evlidir. Katılımcıların mesleki özelliklerini incelediğimizde ise; sağlık çalışanlarının iş deneyimleri ortalama 10,88±9,05 yıl, kurumdaki çalışma süreleri ise ortalama 7,51±7,91 olarak belirlenmiştir. Örneklemeye ait genel bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

3.2. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak bu araştırma kapsamında oluşturulan anket formu kullanılmıştır. Anket formunun ilk bölümünde katılımcılara ait soyo-demografik ve mesleki özelliklere ait sorular yer almakta, ikinci bölümünde ise araştırma değişkenlerine ilişkin ölçekler yer almıştır.

Araştırmanın değişkenlerinden örgütsel vatandaşlık davranışı boyutunu ölçmek amacıyla, Podsakoff vd. (1990)'ın geliştirmiş olduğu ve Göncü (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanan 5 noktalı likert tipi ölçek kullanılmıştır ((1=Kesinlikle Katılmıyorum; 5=Kesinlikle Katılıyorum). Bu ölçekte Organ'ın geliştirdiği beş örgütsel vatandaşlık davranışı boyutu esas alınmıştır (Organ, 1990). Bu boyutlar; özgecilik, vicdanlılık, centilmenlik, nezaket ve vatandaşlık sivil erdemidir. Ölçek sorularına örnek olarak “İş yükü ağır olan diğer çalışanlara yardım ederim” ve “Katılımı zorunlu olmayan fakat kurum imajı için önemli olan görevleri üstlenirim” ifadeleri verilebilir.

Araştırmanın diğer değişkeni olan internet bağımlılığı boyutu ise Young (1998b) tarafından geliştirilen ve Bayraktar (2001) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek ile ölçülmüştür. 6'lı likert tipinde oluşturulan bu ölçekteki her bir soru için katılımcılara 0 (Hiçbir Zaman), 1 (Nadiren), 2 (Arada Sırada), 3 (Çoğunlukla), 4 (Çok sık), 5 (Devamlı) derecelerinde puan verilmiştir. Anket sonucunda elde edilen puanların toplanmasıyla 50 puan ve altında alan kullanıcılar “Semptom Göstermeyenler”, 50-79 puan aralığındaki kullanıcılar “Sınırlı Semptom Gösterenler”, 80 ve üstü puan alanlar ise “Patolojik İnternet Kullanıcısı” olarak sınıflandırılmıştır (Bayraktar,

2001:54). “Ne sıklıkla planladığımızdan daha fazla sürede internette kalıyorsunuz?” ve “Ne sıklıkla internet girmek için sabırsızlanırsınız?” ifadeleri ölçekte yer alan sorulara örnek olarak verilebilir.

Tablo 1: Örneklemeye Ait Sosyo-demografik ve Mesleki Özelliklerin Dağılımı

		Min - Maks	Ort±Ss			Min - Maks	Ort±Ss
Yaş		18 – 65	34,07±9,30	İş Deneyimi		1 – 38	10,88±9,05
		n	%	Kurumda Çalışma Süresi		1 – 35	7,51±7,91
Cinsiyet	Kadın	235	59,2	İş Deneyimi	0-5 yıl	160	40,3
	Erkek	162	40,8		6-11 yıl	85	21,4
	Toplam	397	100		12-17 yıl	50	12,6
Medeni Durum	Bekar	151	38	18 yıl ve üstü	102	25,7	
	Evli	246	62	Toplam	397	100	
	Toplam	397	100	Kurumda Çalışma Süresi	0-5 yıl	241	60,7
Eğitim Durumu	İlköğretim	7	1,8		6-11 yıl	64	16,1
	Lise	100	25,2		12-17 yıl	36	9,1
	Ön lisans	110	27,7	18 yıl ve üstü	56	14,1	
	Lisans	117	29,5	Toplam	397	100	
	Lisansüstü	34	8,6	Çalışılan Birim	Yataklı Hizmetler	86	21,7
	Tıpta Uzmanlık	29	7,3		Ayaktan Hizmetler	126	31,7
Toplam	397	100	Yönetim Hizmetleri		185	46,6	
Yaş Aralığı	18-25	82	20,7	Toplam	397	100	
	26-33	119	30	Çalışma Şekli	Nöbetsiz	232	58,4
	34-41	117	29,5		Nöbetli	165	41,6
	42 ve üstü	79	19,9	Çalışma Statüsü	Kadrolu	311	78,3
	Toplam	397	100		Hizmet alımı	86	21,7

3.3. Veri Toplama Süreci ve Verilerin Analizi

Anket formu araştırmacı tarafından Ocak-Nisan 2016 tarihleri arasında dağıtılmış ve toplanmıştır. Anketlerden elde edilen veriler SPSS, AMOS ve Excel programları kullanılarak analiz edilmiştir. Hipotez testlerinden önce verilerin normal dağılıma uygunluğunu kontrol edilmiştir. Normal dağılıma uygunluk kriteri olarak araştırma değişkenlerine ait tanımlayıcı istatistiklerden çarpıklık ve basıklık değerleri ile histogramlar kullanılmıştır. Normal dağılıma uygunluktan bahsedebilmemiz için, çarpıklık ve basıklık katsayısının ± 2 ya da ± 3 arasında değerler alması gerekmektedir (Tabachnick & Fidell, 2001). Araştırma değişkenlerine ait basıklık ve çarpıklık değerleri incelenmiş ve araştırma verilerinin normal dağılıma uygun olduğu saptanmıştır. Bu nedenle araştırmanın hipotezleri parametrik testler ile analiz edilmiştir.

4. Bulgular

Ölçeklere ait faktör analizi ve güvenilirlik analizi sonuçları verildikten sonra hipotez testlerine ait sonuçlardan bahsedilmiştir. Araştırma kapsamında kullanılan “İnternet Bağımlılığı Ölçeği” Young, (1998b) tarafından altboyutlara ayrılmamış ve yalnızca ölçekten elde edilen puanların toplanması sonucu alt gruplara ayrılmıştır. Bu araştırmada da ölçek orijinalindeki gibi kullanılmış ve faktör analizine tabi tutulmamıştır. Örgütsel vatandaşlık davranışı ölçeğinin ise orijinalindeki gibi 5 altboyutlu faktör yapısına sahip olup olmadığı analiz edilmiştir.

4.1. Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeğine Ait Faktör Analizi ve Güvenirlik Analizi Sonuçları

Ölçeklerin geçerlilik analizleri açılımlayıcı ve/veya doğrulayıcı faktör analizi ile yapılmaktadır. Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) literatürde var olan ve daha önce kullanılan ölçeklerin araştırmacının verileriyle geçerliliğinin tekrar analiz edilmesi amacıyla kullanılırken, Açılımlayıcı Faktör Analizi (AFA) ölçek geliştirme

çalışmalarında keşfedici olarak kullanılmaktadır (Çapık, 2014). Bu kapsamda örgütsel vatandaşlık davranışı ölçeğinin öncelikle DFA ile beş faktörlü yapısı test edilmiş, ancak beş faktörlü model ile verilerin uyumlu olmadığı saptanmıştır ($X^2/sd=3,316$; $p=0,0001$; $GFI=0,846$; $RMR= 0,462$; $RMSEA= 0,076$; $NFI= 0,754$; $TLI= 0,791$; $CFI=0,813$). Daha sonra AFA ile ölçeğin nasıl bir faktör yapısına sahip olduğu incelenmiştir. AFA sonucunda üç faktörlü bir yapı ortaya çıkmıştır (Tablo 2). Ortaya çıkan üç faktörlü yapının geçerliliği DFA ile test edilmiştir. DFA sonucunda verilerin modelle uyumunun kabul edilebilir sınırlarda olduğu görülmüştür ($X^2/sd=2,509$; $p=0,0001$; $GFI=0,925$; $RMR= 0,311$; $RMSEA= 0,062$; $NFI= 0,862$; $TLI= 0,894$; $CFI=0,911$).

Tablo 2: Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Ölçeğinin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

FAKTÖR 1: Vicdan ve Nezaket		
$\alpha: 0,839$	Açıklanan Varyans %: 17,582	Faktör Katkısı
	İş yükü ağır olan diğer çalışanlara yardım ederim.	0,549
	Görev bilinci en yüksek çalışanlardan biriyimdir.	0,535
	İş arkadaşlarıma sorun yaratmaktan kaçınırım.	0,744
	Her zaman çevremdekilere yardım etmeye hazırım.	0,716
	Aldığım paranın hakkını vermenin gerekliliğine inanırım.	0,722
	Başkalarının hakkına tecavüz etmem.	0,64
FAKTÖR 2: Özgeçilicilik ve Sivil Erdem		
$\alpha: 0,799$	Açıklanan Varyans %: 21,385	Faktör Katkısı
	Katılımı zorunlu olmayan fakat önemli görülen toplantılara katılırım.	0,717
	İşe gelememiş bir kişiye yardım ederim.	0,524
	Katılımı zorunlu olmayan fakat kurum imajı için önemli olan görevleri üstlenirim.	0,763
	İşle ilgili sorunları olanlara kendi isteğimle yardım ederim.	0,651
	Kurumsal duyuru, not... vb. materyalleri okur ve takip ederim.	0,643
	Yeni gelenlerin ortama alışmalarına zorunda olmadığım halde yardım ederim.	0,61
	Kimsenin farkında olmadığı zamanlarda bile şirket kurallarına uyarım.	0,677
	Davranışları diğer çalışanların işlerine olan etkisine dikkat ederim.	0,535
FAKTÖR 3: Centimenlik		
$\alpha: 0,68$	Açıklanan Varyans %: 11,795	Faktör Katkısı
	Önemsiz konularla ilgili şikayet ederek çok zaman kaybederim.	0,688
	Pireyi deve yaparım.	0,75
	Olumlu yönlere odaklanmak yerine her zaman hata ararım.	0,704
	Kurumun yaptıklarında her zaman kusur bulurum.	0,651
Toplam Açıklanan Varyans: %50,762		
KMO Measure of Sampling Adequacy: 0,901		
Bartlett's Test of Sphericity: 0,0001		
$\alpha: 0,866$		

4.2. Araştırma Değişkenlerine Ait Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmaya katılan sağlık personellerinin %96,5'inin internet bağımlılığı semptomu göstermedikleri, %3,5'inin ise sınırlı internet bağımlılığı semptomu gösterdiği tespit edilmiştir. Katılımcıların "patolojik internet kullanıcısı" olmadığı belirlenmiştir. İnternet bağımlılığı ortalamasının ise $16,26 \pm 14,03$ (0-120 puan) ile semptom göstermeyenler grubunda yer aldığı belirlenmiştir (Tablo 3). Örgütsel vatandaşlık davranışı genel ortalamasının $3,92 \pm 0,61$ ile orta düzeyin üzerinde olduğu ve alt boyutlardan en yüksek ortalamaya $4,09 \pm 0,69$ ile vicdan ve nezaket altboyutunun, en düşük ortalamaya ise $3,74 \pm 0,89$ ile özgeçilicilik ve sivil sivil erdem alt boyutunun sahip olduğu tespit edilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: Araştırma Değişkenlerine Ait Tanımlayıcı Veriler

Ölçekler ve Altboyutlar	N	Min.	Max.	Ort.	S.S.
Vicdan ve Nezaket	397	1,67	5	4,09	0,69
Centimenlik	397	1,5	5	3,92	0,78
Özgecilik ve Sivil Erdem	397	1,38	5	3,74	0,89
ÖVD Genel Ort.	397	2,07	5	3,92	0,615
İnternet Bağımlılığı Ölçeği Genel Ort.	397	0	76	16,29	14,03

4.3. Hipotez Testlerinin Sonuçları

H1 hipotezini test etmek amacıyla Bağımsız Grup T-Test analizi gerçekleştirilmiştir. İnternet bağımlılığı alt gruplarından “semptom göstermeyenler” ile “sınırlı semptom gösterenler” grubunda yer alan katılımcıların örgütsel vatandaşlık davranışı boyutunun genel ortalaması ve alt boyut ortalamaları karşılaştırılmış; vicdan ve nezaket alt boyutu dışında diğer iki alt boyutun ve genel ortalamasının internet bağımlılığı alt gruplarına göre anlamlı olarak farklılaştığı saptanmıştır (Tablo 4). Buradan yola çıkarak H1 hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 4: Örgütsel Vatandaşlık Davranışının İnternet Bağımlılığı Alt Gruplarına Göre Farklaşma Durumu

ÖVD	İnternet Bağımlılığı	N	Ort.	S.S.	t	p
Vicdan ve Nezaket	Semptom Göstermeyenler	383	4,10	0,69	1,668	0,096
	Sınırlı Semptom Gösterenler	14	3,79	0,90		
Centimenlik	Semptom Göstermeyenler	383	3,95	0,76	2,776	0,015
	Sınırlı Semptom Gösterenler	14	3,13	1,11		
Özgecilik ve Sivil Erdem	Semptom Göstermeyenler	383	3,76	0,66	2,129	0,034
	Sınırlı Semptom Gösterenler	14	3,38	0,84		
Genel Ort.	Semptom Göstermeyenler	383	3,94	0,54	3,426	0,001
	Sınırlı Semptom Gösterenler	14	3,43	0,74		

Tablo 4’ü incelediğimizde, internet bağımlılığında “semptom göstermeyenler” alt grubunda yer alan katılımcıların “sınırlı semptom gösterenler” grubunda yer alan katılımcılara göre daha yüksek örgütsel vatandaşlık davranışı ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Dolayısıyla araştırmanın H2 hipotezi de kabul edilmiştir.

Örgütsel vatandaşlık davranışı ile internet bağımlılığı ölçeklerinden alınan puan ortalamaları arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelenmiştir. İnternet bağımlılığı ile örgütsel vatandaşlık davranışı genel ortalaması arasında ters yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki ($r=-0,297$, $p<0,01$) olduğu tespit edilmiştir (Tablo 5). Buradan yola çıkarak araştırmanın H3 hipotezi de kabul edilmiştir.

Tablo 5: İnternet Bağımlılığı İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişki

Değişkenler	1	2	3	4
1 İnternet Bağımlılığı Genel Ort.	1			
2 Vicdan ve Nezaket	-,207**	1		
3 Centimenlik	-,286**	,335**	1	
4 Özgecilik ve Sivil Erdem	-,185**	,614**	,254**	1
5 ÖVD Genel Ort.	-,297**	,825**	,717**	,780**

5. Sonuç

Bu araştırmanın sonuçlarına göre; örneklemin %96,5'inin internet bağımlılığı ölçeğinden 50 ve altında puan aldıkları ve "semptom göstermeyenler" grubunda yer aldığı, %3,5'inin ise "sınırlı semptom gösterenler" grubunda yer aldığı tespit edilmiştir. Bu iki grubun örgütsel vatandaşlık davranışı ölçeğinden aldıkları puanlar analiz edildiğinde, semptom göstermeyen grubun ortalamasının (4,35±0,6) sınırlı semptom gösteren grubun ortalamasından (3,80±0,8) anlamlı olarak yüksek olduğu belirlenmiştir (p<0,01). Ayrıca internet bağımlılığı ölçeğinden alınan puanlar ile örgütsel vatandaşlık davranışı boyutundan alınan puanlar arasındaki korelasyon incelendiğinde, aralarında negatif yönlü istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (r= -0,29; p<0,01). Araştırma sonucuna göre, internet bağımlılığının örgütsel vatandaşlık davranışı boyutunu olumsuz olarak etkilediği ve internet bağımlılığı semptomu göstermeyen çalışanların, sınırlı semptom gösteren çalışanlara göre daha fazla örgütsel vatandaşlık davranışı gösterdikleri belirlenmiştir.

Kaynakça

- Barksdale, K., & Werner, J. M. (2001). Managerial ratings of in-role behaviors, organizational citizenship behaviors, and overall performance: Testing different models of their relationship. *Journal of Business Research*, 51(2), 145-155.
- Barnard, C. (1938). *The functions of the executive*. Cambridge, MA:Harvard University Press.
- Bateman, T. S., & Organ, D. W. (1983). Job satisfaction and the good soldier: The relationship between affect and employee "citizenship." *Academy of Management Journal*, 26, 587-595.
- Bayraktar, F., (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Beard, K. W. (2002). Internet addiction: Current status and implications for employees. *Journal of Employment Counseling*, 39, 2-11.
- Borman, W. C., & Motowidlo, S. J. (1993). Expanding The criterion domain to include elements of contextual performance. In N. Schmitt & W. C. Borman (Eds.), *Personnel selection in organizations* (ss. 71-98). San Francisco: Jossey-Bass.
- Borman, W. C., & Motowidlo, S. J. (1997). Task performance and contextual performance: The meaning for personnel selection research. *Human Performance*, 10, 99-109.
- Brief, A. P., & Motowidlo, S. J. (1986). Prosocial organizational behaviors. *Academy of Management Review*, 11, 710-725.
- Case, C. J., & Young, K. S. (2001). Employee internet misuse: An epidemic in need of a research framework. *Journal of Business and Information Technology*, 1(1), 30-36.
- Case, C. J., & Young, K. S. (2002). Employee internet mmanagement: Current business practices and outcomes. *Cyberpsychology and Behavior*, 5(4), 355-361.
- Ceyhan, A. A., & Ceyhan, E. (2007). Loneliness, depression, and computer self-efficacy as predictors of problematic internet use. *CyberPsychology and Behavior*, 11(6), 699-701.
- Chen, J. V., Chen, C. C., & Yang, H. A. (2007). An empirical evaluation of key factors contributing to internet abuse in the workplace. *Industrial Management & Data Systems*, 108(1), 87-106.
- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological internet use. *Computers in Human Behavior*, 17(2), 187-195.
- Deluga, R. J. (1994). Supervisor trust building, leader-member exchange and organizational citizenship behaviour. *Journal of occupational and Organizational Psychology*, 67(4), 315-326.
- Demerouti, E., Xanthopoulou, D., Tsaousis, I., & Bakker, A.B. (2014). Disentangling task and contextual performance: A multitrait-multimethod approach. *Journal of Personnel Psychology*, 13(2), 59-69.
- Goldberg, I. (1996). Internet Addiction Disorder. <http://users.rider.edu/~suler/psyber/supportgp.html>

- Göncü, A. (2006). *Motivational processes involved in the relationship between leadership and organizational citizenship behaviors*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Koç Üniversitesi, İstanbul.
- Greenfield, D. N. (1999). Psychological characteristics of compulsive internet use: A preliminary analysis. *Cyberpsychology & Behavior*, 2(5), 403-412.
- Griffiths, M. (2003). Internet abuse in the workplace. Issues and concerns for employers and employment counselors. *Journal of Employment Counseling*, 40, 87-95.
- Griffiths, M. D. (2002). Occupational health issues concerning internet use in the workplace. *Work and Stress*, 16, 283-287.
- Griffiths, M. D. (2003). Internet abuse in the workplace – issues and concerns for employers and employment counselors. *Journal of Employment Counseling*, 40, 87-96.
- Johnson, J. J., & Ugray, Z. (2007). Employee internet abuse: Policy versus reality. *Issues in Information Systems*, 8(2), 214-219.
- Kandell, J. J. (1998). Internet addiction on campus: The vulnerability of college students. *Cyberpsychology & Behavior*, 1(1), 11-17.
- Katz, D. (1964). The motivational basis of organizational behavior. *Behavioral Science*, 9, 131-146.
- Katz, D., & Kahn, R. L. (1996). *The social psychology of organizations*. New York: Wiley.
- Kidwell, R. E. (2010). Loafing in the 21st century: Enhanced opportunities - and remedies - for withholding job effort in the new workplace. *Business Horizons*, 53(6), 543-552.
- Kim, S. J., & Byrne, S. (2011). Conceptualizing personal web usage in work contexts: A preliminary framework. *Computers in Human Behavior*, 27(6), 2271-2283.
- LePine, J. A., Erez, A., & Johnson, D. E. (2002). The nature and dimensionality of organizational citizenship behavior: A critical review and meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 87(1), 52-65.
- Lin, S. C., Tsai, K. W., Chen, M. W., & Koo, M. (2013). Association between fatigue and internet addiction in female hospital nurses. *Journal of Advanced Nursing*, 69(2), 374-383.
- MacKenzie, S. B., Podsakoff, P. M., & Fetter, R. (1993). The impact of organizational citizenship behavior on evaluations of salesperson performance. *The Journal of Marketing*, 57(1), 70-80.
- McBride, D., LeVasseur, S. A., & Li, D. (2015). Nursing performance and mobile phone use: Are nurses aware of their performance decrements?. *JMIR Human Factors*, 2(1).
- McCausland, V. (2004). Employee internet use and abuse: How it's affecting organizations. *supplier spotlight*, 9, 10.
- Mirchandani, D., & Motwani, J. (2003). Reducing internet abuse in the workplace. *SAM Advanced Management Journal*, 68(3), 4-48.
- Moorman, R. H., & Blakely, G. L. (1995). Individualism-collectivism as an individual difference predictor of organizational citizenship behavior. *Journal of Organizational Behavior*, 16(2), 127-142.
- Morahan-Martin, J., & Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological internet use among college students. *Computers in Human Behavior*, 16(1), 13-29.
- Organ, D. W. (1988). *Organizational citizenship behavior: The good soldier syndrome*. Lexington, MA: Lexington Books.
- Organ, D. W. (1990). The motivational basis of organizational citizenship behavior. *Research in Organizational Behavior*, 12(1), 43-72.
- Organ, D. W. (1997). Organizational citizenship behavior: It's construct clean-up time. *Human Performance*, 10, 85-97.

- Podsakoff, P. M., Ahearne, M., & MacKenzie, S. B. (1997). Organizational citizenship behavior and the quantity and quality of work group performance. *Journal of Applied Psychology, 82*, 262–270.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Moorman, R. H., & Fetter, R. (1990). Transformational leader behaviors and their effects on followers' trust in leader, satisfaction, and organizational citizenship behaviors. *Leadership Quarterly, 1*, 107–142.
- Robinson, S. L., & Bennett, R. J. (1995). A typology of deviant workplace behaviours: A multidimensional scaling study. *Academy of Management Journal, 38*, 555–571.
- Rosen, L. (2010). *Rewired: Understanding the i-generation and the way they learn*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Sharma, S. K., & Gupta, J. N. D. (2003). Improving workers' productivity and reducing internet abuse. *The Journal of Computer Information Systems, 44*(2), 74–78.
- Shaw, M., & Black, D. W. (2008). Internet addiction. *CNS Drugs, 22*(5), 353–365.
- Smith, C. A., Organ, D. W., & Near, J. P. (1983). Organizational citizenship behavior: Its nature and antecedents. *Journal of Applied Psychology, 68*, 653–663.
- Van Dyne, L., Cummings, L. L., & McLean Parks, J. M. (1995). Extra-role behaviors: In pursuit of construct and definitional clarity (A Bridge Over Muddied Waters). In L. L. Cummings & B. M. Staw (Eds.), *Research in organizational behavior* (17, ss. 215–285). Greenwich, CT: JAI Press.
- Williams, L. J., & Anderson, S. E. (1991). Job satisfaction and organizational commitment as predictors of organizational citizenship and in-role behaviors. *Journal of Management, 17*(3), 601–617.
- Yellowlees, P. M., & Marks, S. (2007). Problematic internet use or internet addiction?. *Computers in Human Behavior, 23*(3), 1447–1453.
- Yoon, M. H., & Suh, J. (2003). Organizational citizenship behaviors and service quality as external effectiveness of contact employees. *Journal of Business Research, 56*(8), 597–611.
- Yoon, M. H., & Suh, J. (2003). Organizational citizenship behaviors and service quality as external effectiveness of contact employees. *Journal of Business Research, 56*(8), 597–611.
- Young, K. S. (1998a). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology & Behavior, 1*(3), 237–244.
- Young, K. S. (1998b). *Caught in the net: How to recognize the signs of internet addiction – and a winning strategy*. New York: John Wiley & Sons.
- Young, K. S. (1999). *Internet addiction: Symptoms, evaluation and treatment. Innovations in clinical practice: A source book, 17*, 19–31.
- Young, K. S., & Case, C. J. (2004). Internet abuse in the workplace: New trends in risk management. *CyberPsychology & Behavior, 7*(1), 105–111.
- Young, K., & Case, C. (2009). Computer ethics; gender effects and employee internet abuse. *Issues in Information Systems, 10*(2), 598–603.
- Young, K. S., & Rogers, R. C. (1998). The relationship between depression and internet addiction. *CyberPsychology and Behavior, 1*, 25–28.
- Young, K. (2010). Policies and procedures to manage employee internet abuse. *Computers in Human Behavior, 26*(6), 1467–1471.